תורה אור

חדא מחדא (1) קולא וחומרא פרכינן, כל דהו לא פרכינן, חדא (2) מתרתי אפילו כל דהו פרכינן (3) חדא מתלת: אי (א) הדר דינא ואתי במה הצד פרכינן כל דהו, ואי (ב) לא, קולא וחומרא פרכינן, כל דהו לא פרכינן, *ולפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להן שעת הכושר? אמר רב אדא בר אהבה זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסר והיתה להן שעת הכושר קודם השרשה. מתיב רב שמעיה בר זעירא *המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף מאתים אסור הוסיף אין, לא הוסיף לא. אמר אביי תרי קראי כתיבי: כתיב °פן תקדש המלאה וכתיב הזרע הא כיצד זרוע מעיקרו בהשרשה, זרוע ובא הוסיף אין, לא הוסיף לא. מתני' דלא כי האי תנא *דתניא רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה שנאמר °כי עם קדוש אתה ונאמר להלן °ואנשי קדש תהיון לי, מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה, אף כאן אסור באכילה ומותר בהנאה: רבי עקיבא אומר חיה ועוף וכו': הני הא אפקינהו *לכדשמואל קסבר רבי עקיבא איסור חל על איסור, חלב ומתה לא צריכי קרא, שליל גדי מעליא הוא, אייתרו להו כולהו פרט לחיה ועוף ולבהמה טמאה: רבי יוסי הגלילי אומר נאמר לא תאכלו: מאי איכא בין רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא? איכא בינייהו חיה: רבי יוסי הגלילי סבר חיה דאורייתא, ור' עקיבא סבר חיה דרבנן. איבעית אימא עוף איכא בינייהו: ר' עקיבא סבר חיה ועוף אינן מן התורה הא מדרבנן אסירי, ור' יוסי הגלילי סבר עוף אפילו מדרבנן נמי לא אסיר. תניא נמי הכי *במקומו של רבי אליעזר היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות *ברזל, במקומו של רבי יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב. לוי איקלע לבי יוסף רישבא אייתו לקמיה רישא *דטווסא בחלבא ולא אמר להו ולא מידי, כי אתא לקמיה דרבי אמר ליה אמאי לא תשמתינהו? אמר ליה אתריה דרבי יהודה בן בתירא הוא ואמינא דרש להו כרבי יוסי הגלילי דאמר יצא עוף שאין לו חלב אם:

מתני' *קבת עובד כוכבים ושל נבלה הרי זו אסורה. המעמיד בעור של קבה (א) (כשרה) אם

דברים כב · שם · שמות כב

פסחים כה. · ב"ק סט ע"ב כלאים פ"ז מ"ח · קדושין נז: בכורות ו:. מנחות קא: · [לעיל קיג: וש"נ] · שבת קל. יבמות יד. · [נ"ל ברזל בשבת] · [בערוך איתא דטווסא] · ע"ז לה. · [וע"ע תוס' פסחים כה: ד"ה [illegible]]

רש"י

חדא מחדא. כגון בריש מילתא דבעי לאתויי מערלה לחודה פרכינן קולא וחומרא ולא כל דהו: **חדא מתרתי.** כגון שהשבנו מה לערלה שכן לא היתה כו' וסייענו ראיית דברינו בדבר אחר כגון "חמץ בפסח יוכיח" פרכינן אפילו כל דהו אם לא היה בידינו תשובת קולא וחומרא שהשבנו מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת והיה בידינו תשובה כל דהו השוה בשני המלמדין הייט משיבין אותה אע"פ שלא חזר הדין ולא באנו להצד השוה: **אבל חדא מתלת.** כגון זו שאמרנו "כלאים יוכיחו" אי הדר דינא ואתי במה הצד אם היה בידינו תשובת קולא וחומרא להשיב על כלאים כגון מה לכלאים שכן כך וכך דלינטריך מיהדר דינא ומייתי במה הצד פרכינן כל דהו על מה הצד אבל כל כמה דלא הדר דינא לא פרכינן כל דהו אפילו שוים בכולהו, כך המדות מסורות בידינו מסיני: **ולפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להם שעת הכושר.** דקס"ד אין הזריעה נאסרת אלא הגידולים ולהם לא היתה שעת הכושר מעולם: **זאת אומרת.** מדלא פריך הכי ש"מ כלאי הכרם עיקרן נאסר אפילו הזריעה עצמה נאסרת משנשרשה: **עיקרן.** השרשתן נאסרת ולזריעה אחת היתה לה שעת היתר כל ימיה משבאה לעולם עד שנשרשה: **עציץ נקוב.** וזרעים בו והעבירו בכרם וכיון דנקוב הוא יונק מן הכרם: **הוסיף מאתים.** הוסיף בתוך הכרם אחד ממאתים שגדל הירק או גרעיני הזרעים בתוכו דהוו להו מאה ותשעים ותשעה דהיתר וחלק המאתים הוי איסור אסור וכל שכן אם הוסיף יותר דכלאי הכרם אין בטלים עד שיהו בו א] מאתים דהיתר והאחד (ומאתים) של איסור: **לא הוסיף.** מאתים אלא פחות כל דהו וכגון שיש בהיתר מאתים בו דהוי איהו אחד ומאתים מותר: **המלאה.** משמע מילויו ותוספתו: **וכתיב הזרע.** דמשמע זריעה עצמה: **זרוע מעיקרו.** בתוך הכרם נאסר מיד בהשרשה: **זרוע ובא.** שהיה נשרש כבר בהיתר חוץ לכרם בעינן מלאה: **מתניתין.** דקתני בשר בחלב אסור בהנאה דלא כי האי תנא: **מה להלן מותר בהנאה.** דכתיב ביה לכלב תשליכון אותו: **הא דרשינהו לכדשמואל.** חד לחלב ומתה וחד לרבות שליל וחד להוציא טמאה (לעיל דף קיג:): **קסבר ר"ע כו'.** וכל הני "גדי" קראי יתירי נינהו לדרשה מדהוה ליה למיכתב בכולהו 'לא תבשל בהמה' וכתב "גדי" שמע מינה לדרשה: פרט לבהמה טמאה ולחיה ולעוף, וחלב ומתה, ממשמעותיה "דגדי" משמע נמי חלב ומתה, ולאו משום דלאסורי וקיימי ואין איסור חל על איסור אי לא כתיב רבויא קסבר ר"ע איסור חל על איסור הילכך חלב ומתה לא צריכי קרא לרבויי ואתו ממשמעותא וכן שליל: **מאי איכא בין ר"ע.** דנפקא ליה "מגדי" פרט לעוף ובין רבי יוסי הגלילי דנפקא ליה "מבחלב אמו": **רבי יוסי הגלילי סבר חיה דאורייתא.** דכל שהוא אסור משום נבלה נוהג בו בשר בחלב חוץ מן העוף שאין לו חלב אם: **עוף איכא בינייהו.** ר"ע דפריש דאינו מן התורה משמע הא מדרבנן יש לו אבל רבי יוסי הגלילי דלא פריש האי לישנא שרי ליה לגמרי: **תניא נמי הכי.** דלרבי יוסי הגלילי אפילו איסורא דרבנן לית ליה בעוף: רבי אליעזר אית ליה מכשירי מצוה דוחין את השבת במצוה שדוחה את השבת ואם אין לו אזמל למולו בשבת כורתין עצים לעשות פחמין ועושין אזמל: **רישבא.** לייד עופות רישבא לשון אין *) פורסין רישבין ליונים: [א] **טווסא.** פאו"ן: **מתני' קבה.** זהו חלב קרוש שבתוך הקבה: **ושל נבלה.** בגמרא פריך הא דעובד כוכבים נמי נבלה היא: **המעמיד.** חלב: **בעור הקבה.** דהוא בשר: אם

תוספות

חדא מתרתי אפילו כל דהו פרכינן. משמע אע"ג דלא הדר דינא וא"ת א"כ מיד כשאמר חמץ בפסח יוכיח נפרוך שכן גדולי קרקע ושוב לא יוכל לומר כלאי הכרם יוכיח וי"ל דמתחלה היה יכול לומר חמץ בפסח וכלאי הכרם יוכיחו דהוו להו תלתא ועוד דהוה מצי למימר בשר תקרובת עבודת כוכבים יוכיח וכי תימא מה לתקרובת שכן מטמאה הא דמטמאה הייט מדרבנן כדפרישית בפ"ק (לעיל דף יג: ד"ה תקרובת):

עיקרן נאסר. משמע שאף הקשים והעץ נאסרין וכן משמע בפרק כל שעה (פסחים דף כו:) דאמרינן תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשים של כלאי הכרם חדש יותץ ותימה דבפרק האשה שנפלו לה נכסים (כתובות דף פ.) משמע דשרו גבי המוציא הוצאות על נכסי אשתו עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות רב יהודה לטעמיה דאמר אכלה ערלה שביעית וכלאים הרי זו חזקה פירוש דאז אינו יכול לאכול אלא זמורות וי"ל דקשין ועץ שהיו קודם שנזרע כלאים מותר עד שיוסיף מאתים *ורוב פעמים שהפרי הוסיף מאתים ונאסרו הקשין והעץ שהיו מקודם כבר גדולין ושוב לא יוסיפו מאתים אבל ודאי כל מה שגדל אחר שנזרע כלאים אסור אף הקשין והעץ:

והיתה להם שעת הכושר קודם השרשה. הקשה הרב רבי משה כהן דבפ"ק דמנחות (דף ו.) אמר אי ממשקה ישראל ה"א (ג) היכא דלא היתה להן שעת הכושר דומיא דערלה וכלאי הכרם והכא משמע דהיתה להן שעת הכושר וי"ל דהתם מיירי ביין שעושין ממנו נסכים למזבח דבעי שיהא ממשקה ישראל והוא לא היה לו שעת הכושר דמה שגדל לאחר זריעת הכלאים הוא אסור (והוא לא היתה לו שעת הכושר) ומה שגדל קודם מותר ואינו נאסר כשהוסיף מאתים אלא משום תערובת שנתערב עם מה שגדל אח"כ והגרעינים שנזרעו הוא דהיתה להן שעת הכושר:

מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה. א] אע"ג דאיכא למילף איסור הנאה בקל וחומר כדלעיל קא סבר אין ג"ש למחצה ויליף מיניה אף היתר הנאה וההוא דלעיל סבר דהני ג"ש והני ק"ו אי נמי משום דההוא קרא דטרפה איירי נמי בקדשים שיצאו חוץ למחיצתן כדאמר פרק בהמה המקשה (לעיל דף סח:) דאסירי אף בהנאה וגלי לן ק"ו דילפינן מינייהו ור"ש דהכא סבר דפשטיה דקרא בטרפה איירי*:

המעמיד בעור של קבה אם יש בה כו'. תימה דבגמרא מפרש טעמא דאסרו גבינת העובדי כוכבים מפני שמעמידין אותם בעור קבת נבלה מאי איריא נבלה אפילו כשרה נמי ויש לומר דמשום בשר בחלב לא היו אסורין מספק משום דליכא אלא איסורא דרבנן דדרך בישול אסרה תורה: חיישינן

עין משפט נר מצוה

קיב א ב מיי' פ"י מהל' כלאים הל' כב טוש"ע יו"ד סי' רצו סעי' ס ח:

קיג ג מיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות הל"ד ופ"ט הלכה ז ופי' בהשגות וכ"מ ובל"מ סמג לאוין קלז טוש"ע יו"ד סי' פז סעי' יא:

◆

שיטה מקובצת

א] אע"ג דאיכא למילף איסור הנאה בק"ו כדלעיל. נ"ב עי' תוס' מנחות קא ע"ב:

נ"ל ורוב פעמים שהפרי מוסיף מאתים ונאסרת והקשין והעץ שהיו מקודם כבר גדולין שוב לא כו' רש"ל ור"מ

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה הוסיף וכו' מאתים דהיתר והאחד של איסור כצ"ל:

◆

הגהות מהרי"לנדא

[א] רש"י ד"ה טווסא. פאו"ן. [illegible]

הגהות הב"ח

(א) במשנה המעמיד בעור של קבה אם יש בה כצ"ל ותיבת כשרה נמחק: (ג) תוס' ד"ה והיתה וכו' ה"א למעוטי היכא דלא:

◆

רבינו גרשום

אי מצינן למיפרך כל דהו לא פרכינן. כלומר ולא מצינן למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן גדולי קרקע דהדא פירכא לאו קולא וחומרא הוא: וליפרוך מה לכולהו שכן גדולי קרקע כלומר דערלה וחמץ וכלאי הכרם: אלא אמר ריש לקיש חדא מחדא. כלומר כדבעינן לאפוקי חדא מחדא קולא וחומרא פרכינן דאי בעינן לאפוקי בשר בחלב מערלה ומחמץ קולא וחומרא פרכינן כלומר אי אית לן פירכא דמצינן למיפרך מה לערלה שכן חמור כך וכך תאמר בבשר בחלב שקיל כך וכך הדא היא פירכא פרכינן. אבל פירכא אחרינא לא כגון מה לכולהו לערלה שכן גדולי קרקע דהיא לא קולא ולא חומרא: חדא מתרתי פרכינן אפי' כל דהו. אע"ג דלא הדר דינא: חדא מתלת. כגון הכא דמפקינן בשר בחלב דאסור בהנאה מתלת מערלה וחמץ וכלאי הכרם אי הדר דינא ואתי מן הצד פרכינן אפי' פירכא אחרינא אע"ג דלית חומרא וקולא כגון מה לכולהו שכן גדולי קרקע אבל אי לא אתי במה הצד כגון הכא דלא אתי במה הצד קולא וחומרא פרכינן פרכא אחרינא לא פרכינן מה לכולהו שכן גדולי קרקע דהוא לא קולא ולא חומרא הוא: ולפרוך מה לכלאי הכרם שכן לא היתה להן שעת הכושר כו'. כלומר תאמר בבשר וחלב שהיתה להן שעת הכושר דהיא קולא וחומרא: זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסר כלומר. משעה שנשרש עיקרו נאסר ולא נאסר קודם השרשה והיתה לו שעת הכושר קודם השרשה: מתיב רב שמעיה כו' המעביר עציץ נקוב בכרם כלומר עציץ נקוב שיש בו זרע והוא כלאים בכרם: אם הוסיף במאתים כלומר שהוסיף בכרם במאה ותשעים ותשע חלקים כלומר אצבעות וההוספת משלים למאתים הרי זה [אסור] עד שיהא במאתים בכרם לבד תוספת הזרע שהוא מאתים ואחד: הוסיף (א) ודאי בטל לא הוסיף לא וכיצד אמרת דנאסר משעת השרשה: אמר רבא תרי קראי כתיבי פן תקדש המלאה וכתיב הזרע. כלומר המלאה משמע משעה שיזרע דהוא משעת השרשה: הא כיצד זרוע מעיקרו בהשרשה. כגון (ג) המעביר עציץ בכרם דהוא זרע מעיקרא זרוע ובא תוסיף אין לא תוסיף לא: מתניתין דלא כי האי תנא כו' כלומר מתניתין דקתני בשר בחלב אסור בהנאה דלא כי האי תנא. קא סבר ר' עקיבא איסור חל על איסור כו' כלומר ולא צריכי לכדשמואל: בין ר' יוסי הגלילי לר' עקיבא איכא בינייהו חיה כו':

נושא
שית
הכושר
שה"ג
לכלאי
הכרם

דברים כב:ט
לא תזרע כרמך
כלאים פן תקדש
המלאה הזרע
אשר תזרע
ותבואת הכרם

נושא
מאי איכא
בין ר' יוסי
הגלילי
ור"ע
שטנהם ממעטים
עוף מאיסור
בשר בחלב

נושא
קבה

---

*) [בב"ק עט: ובב"ב כג. איתא אין פורסין נישובין ליונים וכן ברש"י שם נישובין וכן במשנה שבמשניות ובפי' המשנה להרמב"ם והברטנורה והתוי"ט איתא נישובין וע"ע ברש"י תענית י. ד"ה רישבא ודע דרש"י בשבת קל. לא כתב שום ראיה אלא כתב רישבא לייד שפות וכן לעיל נד. פי' לייד ובשבת יז: ז"ל רש"י שבי רישבא פורס נישבין לצוד חיה ועוף ובשבת קמו: לא פרש"י כלום אמנם בכתובות קג: ד"ה ומגדלא נישבי מקלע אני מכמורות ודומה לו אין פורסין נשבין ליונים וכן דברי רש"י דהכא ל"ע ובחיבורי יש סדר למשנה סוף פ"ג דב"ק הארכתי בס"ד]

(א) נראה דצ"ל הוסיף אין כלומר אם הוסיף אז נאסר לא הוסיף לא: ג) נראה דצ"ל כגון שזרע בתוך הכרם דהוה זרוע ובא כגון המעביר עציץ נקוב בכרם שנזרע כבר הוסיף אין וכו':